

Селюков В.С. - Спеціалізація працівників органів внутрішніх справ України...

## СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

СЕЛЮКОВ Вадим Сергійович - здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

*В статті розглянуті питання щодо процесу проходження спеціалізації в органах внутрішніх справ України. Значительное внимание уделено проблемам разграничения специализации и схожих элементов последипломного образования. Указаны предложения по усовершенствованию способов и методов прохождения специализации.*

**Ключові слова:** спеціалізація, підготовка кадрів, післядипломна освіта, підвищення кваліфікації, перепідготовка.

Переживаючи значні соціально-економічні та політичні зміни, для України актуальною стає проблема якісної підготовки спеціалістів у різних сферах життєдіяльності. Тобто, освітня політика в країні отримує пріоритетне завдання для підготовки нових, молодих та кваліфікованих спеціалістів в різних областях праці. Це свідчить про необхідність зміцнення кадрового потенціалу та зміну напрямів кадрової політики в країні.

«Завдання розбудови держави вимагають проведення в органах внутрішніх справ якісно нової кадрової політики. Зміни в цій сфері не терплять зволікання. Справа ускладнюється тим, що реформування кадрової роботи доводиться здійснювати у несприятливих умовах: реалії сучасного життя (зростання за останні роки рівня злочинності, бурхливі соціально-політичні процеси, перехід до ринкової багатокладної економіки, інтеграція, у світову економічну систему) призвели до різкого збільшення

навантаження на особовий склад органів внутрішніх справ». [3, с.237] Корегування кадрової політики в органах внутрішніх справ України ускладнює процес виконання на належному рівні завдань, покладених на правоохоронні органи. З одного боку, швидка зміна кадрової політики призведе до скорішого досягнення мети розбудови держави, але з іншого боку – поставить на перше місце для працівників питання щодо кадрових перетворень в ОВС. Взагалі кадрова політика держави – це один з пріоритетних напрямків діяльності щодо координації заходів, здійснюваних з метою розвитку й удосконалення усього трудового потенціалу країни.

Зростання криміногенної активності в країні та поява таких рис та особливостей у злочинності, як агресивність, жорстокість і цинізм з необхідністю ставлять питання щодо високоякісної та ефективної підготовки кадрового корпусу органів внутрішніх справ. «Кадри – це обличчя влади, особливий інструмент ефективного і послідовного здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави. Від професійної компетентності та діловитості кадрів, їх прогресивних орієнтацій і моралі, активності, здорового прогнозування до самовдосконалення й службового зростання в значній мірі залежать динамізм та результати здійснюваних перетворень» [4, с.117].

Важливим питанням під час проведення кадрової реформи в органах внутрішніх справ України є підготовка працівників,

рівень працездатності та кваліфікованості яких не піддаватиметься сумніву з боку керівництва. Проведення якісної та ефективної підготовки кадрів у подальшому здатне забезпечити стабільність у кадровій політиці Міністерства внутрішніх справ України. Плинність кадрів зумовлює актуальність та необхідність навчання нових працівників для заповнення прогалин у кадровій системі органів внутрішніх справ, що забезпечується. Цим і пояснюється підвищення вимог до якості відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ України. Створення кадрового запасу шляхом навчання у відомчих навчальних закладах, в певній мірі визначає напрями реформування кадрової політики в ОВС і готує правоохоронні кадри за планами, що дивляться у майбутнє. Підготовка молодих працівників органів внутрішніх справ повинна спрямовуватися на потреби замовників кадрів у майбутньому. Від роботи кадрової системи, яка в змозі передбачити наперед зміни у кадрових потребах державного апарату, залежить напрямі і рівень підготовки спеціалістів необхідного профілю.

Забезпечення ефективної роботи системи органів внутрішніх справ України цілком залежить від професійної та злагодженої роботи всіх її елементів, до складу яких відносяться як система підрозділів кадрового забезпечення, так і підрозділи підготовки професійно орієнтованих кадрів. Взаємна робота цих двох вказаних систем створює сприятливу атмосферу для забезпечення Міністерства внутрішніх справ України працівниками високого рівня підготовленості до виконання професійних обов'язків. Важливим моментом в підготовці персоналу органів внутрішніх справ є нав'язування бажання та створення стимулу до постійного вдосконалення.

Якість корекції напрямів підготовки, яка необхідна протягом навчання, повністю залежить від майстерності науково-педагогічного складу закладу, де проходять навчання майбутні правоохоронці. Система корегування пріоритетних напрямів підготовки створюється на основі кадрового попиту на випускників відомчих закладів освіти Міністерства внутрішніх справ України і

забезпечується удосконаленням навчальних і тематичних планів закладів освіти різних рівнів. Але сучасна різноманітність профільних спрямувань потребує значно більшої уваги до навчального та підготовчого процесу на усіх рівнях. Яскравою та досить надійною системою забезпечення різнопрофільної, експресної підготовки фахівців для правоохоронних органів України є система післядипломної освіти Міністерства внутрішніх справ України.

Вивчаючи систему післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ, оминути такі поняття, як спеціалізація і стажування зовсім нелогічно. Отже, можна дійти висновку, що ці елементи післядипломної освіти є досить вагомими одиницями отримання спеціальних знань та умінь, необхідних для виконання службових обов'язків.

Як зазначено в Положенні про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ України, спеціалізація – це набуття здатності виконувати окремі завдання та обов'язки, які мають певні особливості, у межах спеціальності. Для законодавчого визначення досить незрозуміле поняття, хоча «зерно істини» все ж таки присутнє. Не визначено, саме який це процес набуття знань, чи під час дозвольного читання, чи самостійного вивчення літературних видань з певних тем. Саме відсутність конкретики у понятті призводить до непорозумінь у тлумаченні цього процесу. У зв'язку з цим існує багато різноманітних визначень поняття спеціалізації, що у сукупності більш точно дозволяють зрозуміти всю природу даного процесу.

Інтернет ресурс визначає у більшості випадків спеціалізацію як функціональну диференціацію ролей між індивідами в певній суспільній системі. Розрізнення виконуваних ролей при виконанні певних різновидів трудових функцій в службовій діяльності особи також можна назвати спеціалізацією в окремій професійній сфері. Відмінності у здатності одних виконувати службові завдання, які не можуть і не повинні виконувати інші, являють собою різницю між окремими професіями, спеціальностями та спеціалізаціями. Яковлев І.П. наголошує, що спеціалізація в системі про-

фесійної освіти – це планомірна, цілеспрямована підготовка майбутніх працівників до конкретного виду трудової діяльності в рамках однієї професії. Також визначає, що спеціалізація проводиться на старших курсах вищих та середніх спеціальних учбових закладів. Вузька спеціалізація дозволяє забезпечити більш глибоке засвоєння учнями професійних знань, практичних вчень та навичок, але ускладнює зміну спеціальності та професії у зв'язку із змінами у виробництві. Тому у вітчизняній системі професійної освіти перевага надається підготовці спеціалістів широкого профілю, на базі якого надалі здійснюється більш вузька спеціалізація [5].

Спеціалізація – це конкретизована сукупність знань, умінь та навичок, спрямованих на використання в локалізованій області професійної діяльності людини в рамках вказаної спеціальності. Отримання таких знань необхідне для удосконалення способів виконання трудових обов'язків, хоча призводить до звуження напрямів вибору професії. Отож спеціалізація повинна бути лише допоміжним етапом у професійній діяльності, а отримання більш широкої спеціальності та профілю викликано постійними змінами на ринку праці та змінами економічно-трудова парадигми у світі.

Райзберг Б.А., Лозовський Л.Ш. та Стародубцева Є.Б. у своєму словнику узагальнили декілька визначень поняття «спеціалізація», вказуючи, що це, по-перше, зосередження діяльності у відносно вузьких спеціальних напрямках, окремих технологічних операціях чи видах продукції, що виробляється, по-друге, це набуття спеціальних знань та навичок в визначеній області, і, по-третє це розподіл праці за її окремими видами та формами [6]. Вдало вказує Абрамов Н., що синонімом спеціалізації є розподіл [7]. Саме розподіл будь-чого, чи то форма праці, чи напрям виробництва, чи система знань, є основою поняття спеціалізації.

Узагальнюючи викладене доречно зазначити, що спеціалізація повинна проводитися на базі отриманої спеціальності і більш широкого профілю і являти собою систему навчальних методик, планів та процесів, направлених на створення працівни-

ка вузького кола, але високої кваліфікації і професійної майстерності.

Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ України визначає три категорії осіб, що підлягають проходженню спеціалізації. Розподіл здебільшого ґрунтується на необхідності набуття нових, актуальних, пріоритетних знань, умінь та навичок працівниками органів внутрішніх справ. Згідно Положення направлення на спеціалізацію підлягають:

- працівники структурних підрозділів центрального апарату МВС, головних управлінь, управлінь МВС в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на залізничному транспорті протягом року після їх переміщення на іншу посаду, виконання обов'язків за якою потребує нових знань, умінь і навичок;

- працівники новостворених підрозділів органів внутрішніх справ, існування яких раніше не передбачалося відповідними штатами;

- працівники, яких уперше прийнято на службу в органи внутрішніх справ на посади середнього та старшого начальницького складу.

Мета направлення на спеціалізацію осіб першої з визначених категорій дуже нагадує систему підвищення кваліфікації, хоча містить зовсім інший формат підготовки. Спеціалізація спрямована на набуття особою необхідних нових знань для роботи на іншій посаді тим самим трохи змінюючи напрям службових завдань особи, що призводить до звуження, конкретизації і обмеження сфери трудових обов'язків працівника. Підвищення кваліфікації направлене на розширення можливостей, використання нових систем, методів, наукових і практичних підходів та досвіду для більш ефективного і менш енерговмісткого та матеріальновитратного виконання покладених на працівника обов'язків.

Встановлені строки проходження спеціалізації для працівників, яких переміщено на іншу посаду, виконання обов'язків за якою потребує нових знань, та працівників новостворених підрозділів значно знижені у порівнянні з уперше прийнятими на службу

в органи внутрішніх справ України. Це свідчить про оперативність підготовки та про те, що ці категорії осіб потребують лише набуття знань у дуже вузькій профільній системі спеціальних знань, умінь та навичок. По суті, для першої категорії працівників терміни спеціалізація та підвищення кваліфікації мають багато спільного. По-перше, отримання необхідних нових знань притаманне обом процесам; по-друге, встановлений однаковий термін навчання як для спеціалізації, так і для підвищення кваліфікації; по-третє, це набуття необхідних знань, умінь та навичок, необхідних для виконання покладених на працівника службово-трудова обов'язків та завдань у межах спеціальності. З іншого ж боку завдання покладені на ці процеси навчання різні. Процес підвищення кваліфікації – частина обов'язкової безперервної освіти упродовж всієї трудової діяльності працівника, яка повторюється з визначеною періодичністю. Спеціалізація ж – це елемент системи післядипломної освіти, з яким особа під час життя може жодного разу не зіштовхнутися. Саме причина та мета спеціалізації працівників, переміщених на іншу посаду, та підвищення кваліфікації мають категоричні відмінності, завдяки чому і виділено на законодавчому рівні ці процеси, як окремі.

Другий елемент класифікації об'єктів спеціалізації працівників органів внутрішніх справ України це працівники новостворених підрозділів, існування яких раніше не передбачалося відповідними штатами. Варто зазначити, що дана категорія, по суті, повністю співпадає з поняттям спеціалізації, але реально на практиці склалося так, що працівників новостворених підрозділів направляють не на спеціалізацію для конкретизації та отримання нових спеціальних вузькопрофільних знань, умінь та навичок, а на підвищення кваліфікації для економії часу та витрат на навчання. Логічним вирішенням цієї проблеми може бути лише добросовісність адміністраторів в органах внутрішніх справ і зміна, не докорінна, а часткова, механізму проходження спеціалізації для осіб, призначених на посаду у новостворених підрозділах ОВС, існування яких не передбачалося раніше відповідними штатами.

Створення нового підрозділу або органу внутрішніх справ має територіальний характер. Це означає, що всі працівники, які працюватимуть у цьому підрозділі, повинні пройти спеціалізацію для зміни особливостей певних знань для виконання окремих завдань в межах спеціальності, для отримання нових знань, необхідних для виконання службових обов'язків на новій посаді. Тобто, всі працівники за штатом підрозділу повинні бути здатні виконувати нові завдання і трудові обов'язки. Отже, і спеціалізацію вони повинні проходити приблизно всі разом, в один і той самий час. Цікавим і досить грамотним з точки зору продуктивності праці є створення мобільних груп з числа науково-педагогічних та практичних працівників, що зможуть забезпечити процес спеціалізації працівників нових підрозділів не прив'язуючись до принципу територіальності і без відриву від роботи останніх. Яскравий приклад такої групи можна описати на прикладі створення нового підрозділу спеціального призначення, не передбаченого штатами. Направлення до підрозділу фахівців у різних сферах проведення спеціальних операцій, а саме: саперів, польових командирів (стратегів), снайперів, майстрів переговорів та бойових мистецтв і т.д., значно прискорить процес спеціалізації. Важливим і дуже ефективним моментом в даній мобільній системі підготовки є можливість проходження навчання без відриву від роботи і виконання практичних завдань та обов'язків.

Однією з відмінних рис післядипломної освіти від початкової вищої освіти є спосіб отримання знань, що визначається різницею в способі проведення різних видів занять. Доречно зазначити, що післядипломна освіта спрямована на удосконалення та оновлення вже набутих знань, які, в свою чергу, в подальшому повинні майстерно використовуватися на практиці. Це є передумовою використання більшої кількості практичних занять, а не лекційних курсів, як відбувається під час початкової вищої освіти.

Спеціалізація працівників, які вперше вступили на службу до органів внутрішніх справ України, має досить значні

#### **АНОТАЦІЯ**

*В статті розглянуті питання щодо процесу проходження спеціалізації в органах внутрішніх справ України. Значна увага приділена проблемам розмежування спеціалізації та подібних елементів післядипломної освіти. Вказані пропозиції стосовно удосконалення способів та методів проходження спеціалізації.*

відмінності від спеціалізації працівників двох інших категорій. По-перше, термін навчання збільшений, по-друге, порядок проходження спеціалізації особами, уперше прийнятими на службу в ОВС України, визначається Положенням про організацію початкової підготовки (спеціалізації) працівників органів внутрішніх справ України, затвердженим наказом МВС України від 24.04.2009 № 177.

Підвищення термінів навчання зумовлено відсутністю у працівника спеціальних, профільних знань взагалі. Тобто, особа вже отримала диплом про вищу освіту, але спеціальних функцій правоохоронця виконувати не в змозі. Причиною цього є загальний, абстрактний характер вищої освіти, а для працівника правоохоронних органів відсутність вузькопрофільної направленості недопустима взагалі. Вирішення складних оперативних-службових завдань неможливе без знання спеціальної нормативної бази, без умінь затримати правопорушника, від психологічної підготовленості до навантажень на роботі. Все це у сукупності свідчить про обов'язковість та необхідність ретельної та якісної підготовки осіб до складної та специфічної роботи міліціонера.

Отже, спеціалізація кандидатів на службу в органах внутрішніх справ України займає почесне місце у системі відомчої освіти, створюючи можливість отримати знання упродовж усього життя та професійної діяльності, удосконалити вже набуті, але не конкретизовані умінь та навички. Такий елемент післядипломної освіти як спеціалізація покликаний на надання реального шансу неатестованому персоналу з вищою освітою за спрощеною процедурою стати працівником правоохоронних органів України.

Взагалі, спеціалізація буде необхідна до тих пір, доки відомча вища освіта та органи внутрішніх справ в цілому потребуватимуть у залученні персоналу без вищої спеціалізованої освіти. Момент, коли система відомчої освіти Міністерства внутрішніх справ України на високому рівні реалізує всі кадрові реформи по забезпеченню персоналу на усіх рівнях за рахунок випускників вищих відомчих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України, а не за рахунок проходження спеціалізації працівників, яких вперше прийнято на службу до органів внутрішніх справ, спричинить зменшення актуальності такої складової післядипломної освіти як спеціалізація. Остання в свою чергу завжди буде користуватися попитом у системі підготовки працівників органів внутрішніх справ завдяки постійній плінності кадрів, яка є невід'ємною складовою кадрової політики у державі.

#### **Література**

1. Положення про організацію післядипломної освіти працівників органів внутрішніх справ України / Наказ МВС від 02.07.08 № 319.
2. Положення про організацію початкової підготовки (спеціалізації) працівників органів внутрішніх справ України/ Наказ МВС України від 24.04.2009 № 177.
3. Кравченко Ю.Ф. Міліція України. – К.: "Генеза", 1999. – 428с.
4. Службная карьера / Под общ. ред. Е.В. Охотского. – М.: "Экономика", 1998. – 303 с.
5. Яковлев И.П. Интеграционные процессы в высшей школе. -Л.: Изд-во ЛГУ, 1980. – 115 с.
6. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Статродубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с.
7. Абрамов Н. Словарь русских синонимов и сходных по смыслу выражений. – М.: Русские словари, 1999. – 431с.
8. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. – Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.